ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 21ης Μαρτίου 2019*

«Προδικαστική παραπομπή – Οδηγία 93/13/ΕΟΚ – Πεδίο εφαρμογής – Άρθρο 2, στοιχεία β′ και γ′ – Έννοιες του "καταναλωτή" και του "επαγγελματία" – Χρηματοδότηση της αγοράς κύριας κατοικίας – Στεγαστικό δάνειο χορηγούμενο από τον εργοδότη σε υπάλληλο και στο/στη σύζυγο του εν λόγω υπαλλήλου, ως συνοφειλέτη ευθυνόμενο αλληλεγγύως και εις ολόκληρον»

Στην υπόθεση C-590/17,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Γαλλία) με απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2017, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 12 Οκτωβρίου 2017, στο πλαίσιο της δίκης

Henri Pouvin,

Marie Dijoux, σύζυγος H. Pouvin,

κατά

Électricité de France (EDF),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Βηλαρά, πρόεδρο του τέταρτου τμήματος, προεδρεύοντα του τρίτου τμήματος, J. Malenovský, L. Bay Larsen, M. Safjan (εισηγητή) και D. Šváby, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Bobek

γραμματέας: R. Şereş, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 12ης Σεπτεμβρίου 2018,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– ο H. Pouvin και η M. Dijoux, σύζυγος H. Pouvin, εκπροσωπούμενοι από την J. Buk Lament, avocate,

– η Électricité de France (EDF), εκπροσωπούμενη από τον E. Piwnica, avocat,

– η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους D. Colas και J. Traband, καθώς και από την A.-L. Desjonquères,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

– η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις Μ. Τασσοπούλου, Δ. Τσαγκαράκη και Χ. Φατούρου, καθώς και από τον Κ. Γεωργιάδη,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον N. Ruiz García και την C. Valero,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 15ης Νοεμβρίου 2018,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 2, στοιχεία β′ και γ′, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993, L 95, σ. 29).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, του Henri Pouvain και της Marie Dijoux, συζύγου H. Pouvin, και, αφετέρου, της Électricité de France (EDF) σχετικά με αγωγή με αίτημα την καταβολή του υπολοίπου οφειλής από στεγαστικό δάνειο χορηγηθέν στους πρώτους από την εν λόγω εταιρία.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Η ένατη, η δέκατη και η δέκατη τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13 έχουν ως εξής:

«[εκτιμώντας ότι] […] οι αποκτώντες αγαθά ή υπηρεσίες πρέπει να προστατεύονται από τις καταχρήσεις ισχύος εκ μέρους του πωλητή ή του παρέχοντος υπηρεσίες, ιδίως από τις συμβάσεις προσχωρήσεως και από τον καταχρηστικό αποκλεισμό βασικών δικαιωμάτων μέσα στις συμβάσεις·

ότι είναι δυνατόν να επιτευχθεί αποτελεσματικότερη προστασία των καταναλωτών με τη θέσπιση ενιαίων κανόνων σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες· ότι αυτοί οι κανόνες πρέπει να εφαρμόζονται σε κάθε σύμβαση που συνάπτεται μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή· ότι, συνεπώς, εξαιρούνται από την παρούσα οδηγία οι συμβάσεις εργασίας, οι συμβάσεις που αφορούν κληρονομικά δικαιώματα, οι συμβάσεις οικογενειακού δικαίου καθώς και οι συμβάσεις που αφορούν τη σύσταση και το καταστατικό εταιρειών·

[…]

ότι […] η παρούσα οδηγία ισχύει και για τις επαγγελματικές δραστηριότητες δημοσίου δικαίου».

4 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της ως άνω οδηγίας έχει ως εξής:

«Η παρούσα οδηγία έχει αντικείμενο την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών, οι οποίες αφορούν τις καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή.»

5 Το άρθρο 2 της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα κατωτέρω:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[…]

β) “καταναλωτής”: κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η παρούσα οδηγία, ενεργεί για σκοπούς οι οποίοι είναι άσχετοι με τις επαγγελματικές του δραστηριότητες·

γ) “επαγγελματίας”: κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η παρούσα οδηγία, ενεργεί στα πλαίσια της επαγγελματικής του δραστηριότητας, είτε δημόσια[ς] είτε ιδιωτικής.»

Το γαλλικό δίκαιο

6 Το άρθρο L. 132-1 του code de la consommation (κώδικα προστασίας του καταναλωτή), όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο για τη διαφορά της κύριας δίκης χρόνο, μετέφερε στο γαλλικό δίκαιο την οδηγία 93/13.

7 Κατά το πρώτο εδάφιο του εν λόγω άρθρου:

«Στις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ επαγγελματιών και μη επαγγελματιών ή καταναλωτών είναι καταχρηστικές οι ρήτρες που έχουν ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα να δημιουργείται εις βάρος του μη επαγγελματία ή του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

8 Στις 3 Απριλίου 1995, η EDF χορήγησε στον H. Pouvin, υπάλληλο της εταιρίας αυτής, και στη σύζυγό του (στο εξής: δανειολήπτες) δάνειο υπαγόμενο στη ρύθμιση περί ενισχύσεως της προσβάσεως στην αγορά κατοικίας, προκειμένου να χρηματοδοτήσουν την αγορά της κύριας κατοικίας τους, ύψους 57 625,73 ευρώ, και εξοφλούμενο σε 240 μηνιαίες δόσεις κατανεμημένες σε δύο περιόδους αποπληρωμής, διάρκειας δέκα ετών έκαστης, με επιτόκιο 4,75 % και 8,75 % αντιστοίχως (στο εξής: σύμβαση δανείου).

9 Το άρθρο 7 της εν λόγω σύμβασης δανείου όριζε ότι η σύμβαση λύεται αυτοδικαίως σε περίπτωση που ο δανειολήπτης παύσει, για οποιονδήποτε λόγο, να υπάγεται στο προσωπικό της EDF. Η ρήτρα αυτή είχε ως αποτέλεσμα να καθίσταται άμεσα απαιτητό το κεφάλαιο του δανείου σε περίπτωση λύσης της σύμβασης εργασίας, έστω και αν οι δανειολήπτες είχαν τηρήσει τις απορρέουσες από τη δανειακή σύμβαση υποχρεώσεις τους.

10 Μετά την παραίτηση του H. Pouvin από την EDF την 1η Ιανουαρίου 2002, οι δανειολήπτες έπαυσαν να καταβάλλουν τις δόσεις του δανείου.

11 Στις 5 Απριλίου 2012, κατ’ εφαρμογήν της ρήτρας περί αυτοδίκαιης λύσης της σύμβασης δανείου σε περίπτωση που ο δανειολήπτης παύσει να υπάγεται στο προσωπικό της EDF, η τελευταία άσκησε αγωγή κατά των δανειοληπτών ζητώντας την καταβολή ποσού ύψους 50 238,37 ευρώ, το οποίο αντιστοιχούσε στο ανεξόφλητο κεφάλαιο και τους τόκους από 1ης Ιανουαρίου 2002, καθώς και ποσού 3 517 ευρώ, λόγω κατάπτωσης της ποινικής ρήτρας.

12 Με απόφαση της 29ης Μαρτίου 2013, το tribunal de grande instance de Saint-Pierre (πρωτοδικείο Saint-Pierre, Γαλλία) έκρινε καταχρηστική τη ρήτρα περί αυτοδίκαιης λύσης της σύμβασης σε περίπτωση που ο δανειολήπτης παύσει να υπάγεται στο προσωπικό της EDF. Ως εκ τούτου, το δικαστήριο αυτό απέρριψε το αίτημα της EDF να διαπιστωθεί η αυτοδίκαιη λύση της εν λόγω σύμβασης. Ταυτόχρονα, το εν λόγω δικαστήριο διαπίστωσε ότι η επίμαχη σύμβαση είχε λυθεί επειδή οι δανειολήπτες δεν κατέβαλαν τις δόσεις του δανείου και τους υποχρέωσε να καταβάλουν στην EDF αλληλεγγύως και εις ολόκληρον το ποσό των 44 551,84 ευρώ, πλέον τόκων με επιτόκιο 6 % από τις 5 Απριλίου 2012, καθώς και ποσό ύψους 3 118,63 ευρώ, πλέον τόκων με επιτόκιο 6 % από την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης, λόγω των ζημιών που υπέστη η EDF εξαιτίας της παράλειψης των δανειοληπτών.

13 Με απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2014, το cour d'appel de Saint-Denis (εφετείο Saint-Denis, Γαλλία) εξαφάνισε την απόφαση της 29ης Μαρτίου 2013 και αποφάνθηκε ότι η αυτοδίκαιη λύση της σύμβασης επήλθε την 1η Ιανουαρίου 2002. Κατά συνέπεια, υποχρέωσε τους δανειολήπτες να καταβάλουν στην EDF το ποσό των 50 238,37 ευρώ, πλέον τόκων υπολογιζόμενων με επιτόκιο 6 % από 1ης Ιανουαρίου 2002, αφαιρουμένων των ποσών που καταβλήθηκαν μετά την ημερομηνία αυτή. Επιπλέον, το δικαστήριο αυτό υποχρέωσε τους δανειολήπτες να καταβάλουν στην EDF το ποσό των 3 517 ευρώ, πλέον νόμιμων τόκων από 1ης Ιανουαρίου 2002, λόγω κατάπτωσης της συμβατικής ποινικής ρήτρας.

14 Συγκεκριμένα, το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι το άρθρο L. 132-1 του κώδικα προστασίας του καταναλωτή δεν είχε εφαρμογή εν προκειμένω, δεδομένου ότι η EDF είχε συνάψει τη σύμβαση δανείου υπό την ιδιότητα της εργοδότριας και δεν μπορούσε, κατά συνέπεια, να θεωρηθεί «επαγγελματίας», κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου.

15 Οι δανειολήπτες άσκησαν αναίρεση κατά της απόφασης αυτής, υποστηρίζοντας ότι ενήργησαν ως καταναλωτές και επικαλούμενοι τη νομολογία του Cour de cassation (Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, Γαλλία) σύμφωνα με την οποία είναι καταχρηστική η ρήτρα η οποία προβλέπει λύση του δανείου για λόγο μη σχετιζόμενο με τη σύμβαση.

16 Το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) κρίνει ότι τα ζητήματα που εγείρει ο σχετικός λόγος αναιρέσεως, και από τα οποία εξαρτάται η επίλυση της διαφοράς της αναιρετικής δίκης, απαιτούν ομοιόμορφη ερμηνεία του άρθρου 2 της οδηγίας 93/13.

17 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 2 της οδηγίας [93/13] την έννοια ότι μια εταιρία, όπως η εταιρία EDF, ενεργεί ως επαγγελματίας όταν συνάπτει με υπάλληλό της σύμβαση στεγαστικού δανείου που υπάγεται στη ρύθμιση περί ενισχύσεως της προσβάσεως στην αγορά κατοικίας, στην οποία εμπίπτουν μόνον μέλη του προσωπικού της εταιρίας;

2) Έχει το άρθρο 2 της [οδηγίας 93/13] την έννοια ότι μια εταιρία, όπως η εταιρία EDF, ενεργεί ως επαγγελματίας όταν συνάπτει μια τέτοια σύμβαση στεγαστικού δανείου με τον/τη σύζυγο του υπαλλήλου, που δεν αποτελεί μέλος του προσωπικού της εν λόγω εταιρίας αλλά είναι αλληλεγγύως και εις ολόκληρον ευθυνόμενος συνοφειλέτης;

3) Έχει το άρθρο 2 της [οδηγίας 93/13] την έννοια ότι ο υπάλληλος μιας εταιρίας, όπως η εταιρία EDF, ο οποίος συνάπτει με την εν λόγω εταιρία σύμβαση στεγαστικού δανείου, ενεργεί ως καταναλωτής;

4) Έχει το άρθρο 2 της [οδηγίας 93/13] την έννοια ότι ο/η σύζυγος του υπαλλήλου αυτού, που συμβάλλεται στην ίδια δανειακή σύμβαση όχι υπό την ιδιότητα του υπαλλήλου της εταιρίας, αλλά υπό την ιδιότητα του αλληλεγγύως και εις ολόκληρον ευθυνόμενου συνοφειλέτη, ενεργεί ως καταναλωτής;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

18 Με τα προδικαστικά ερωτήματα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 2, στοιχεία β' και γ', της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι, αφενός, ο υπάλληλος επιχείρησης και ο/η σύζυγός του, οι οποίοι συνάπτουν με την επιχείρηση αυτή σύμβαση πίστωσης απευθυνόμενη, κατά κύριο λόγο, μόνο στα μέλη του προσωπικού της εν λόγω επιχείρησης και προοριζόμενη να χρηματοδοτήσει την αγορά ακινήτου για ιδιωτικούς σκοπούς, πρέπει να θεωρηθούν «καταναλωτές», κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου 2, στοιχείο β', και, αφετέρου, αν, όσον αφορά τη χορήγηση της εν λόγω πίστωσης, η ίδια αυτή επιχείρηση πρέπει να θεωρηθεί «επαγγελματίας», κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου 2, στοιχείο γ'.

19 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι, όπως επισημαίνεται στη δέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13, οι ενιαίοι κανόνες σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες πρέπει να εφαρμόζονται σε «κάθε σύμβαση» που συνάπτεται μεταξύ «επαγγελματία» και «καταναλωτή», όπως τα πρόσωπα αυτά ορίζονται στο άρθρο 2, στοιχεία β' και γ', της οδηγίας (απόφαση της 17ης Μαΐου 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, σκέψη 46).

20 Ταυτόχρονα, η δέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13 αναφέρει ότι «εξαιρούνται από την [εν λόγω] οδηγία οι συμβάσεις εργασίας».

21 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να εξακριβωθεί κατά πόσον το γεγονός ότι οι συμβαλλόμενοι σε σύμβαση πίστωσης όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης συνδέονται επίσης με σύμβαση εργασίας ασκεί επιρροή στις αντίστοιχες ιδιότητές τους ως «καταναλωτή» και «επαγγελματία», κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχεία β' και γ', της οδηγίας 93/13, όσον αφορά την εν λόγω σύμβαση πίστωσης.

22 Συναφώς, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, «καταναλωτής» είναι κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η εν λόγω οδηγία, ενεργεί για σκοπούς οι οποίοι είναι άσχετοι με τις επαγγελματικές του δραστηριότητες. Επιπλέον, «επαγγελματίας» είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η οδηγία 93/13, ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας, είτε δημόσιας είτε ιδιωτικής.

23 Όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η οδηγία 93/13 ορίζει τις συμβάσεις επί των οποίων έχει εφαρμογή με γνώμονα την ιδιότητα των συμβαλλομένων, αναλόγως του αν ενεργούν ή όχι στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους δραστηριότητας (απόφαση της 17ης Μαΐου 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, σκέψη 53 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

24 Όσον αφορά, πρώτον, την έννοια του «καταναλωτή», κατά το άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13, η έννοια αυτή έχει αντικειμενικό χαρακτήρα και δεν εξαρτάται από τις συγκεκριμένες γνώσεις που ενδέχεται να έχει το οικείο πρόσωπο, ούτε από τις πληροφορίες που αυτό πράγματι διαθέτει (απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2015, Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, σκέψη 21).

25 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε ασθενέστερη θέση σε σχέση προς τον επαγγελματία όσον αφορά τόσο τη δυνατότητα διαπραγματεύσεως όσο και το επίπεδο της πληροφορήσεως, θέση η οποία τον υποχρεώνει να αποδέχεται τους όρους που έχει εκ των προτέρων καταρτίσει ο επαγγελματίας, χωρίς να μπορεί να ασκήσει επιρροή επί του περιεχομένου τους (απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, σκέψη 18 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

26 Ο εθνικός δικαστής ο οποίος επιλαμβάνεται διαφοράς αφορώσας σύμβαση που ενδέχεται να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής υποχρεούται να εξακριβώσει, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των αποδεικτικών στοιχείων και, ιδίως, τους όρους της συμβάσεως αυτής, κατά πόσον το ενδιαφερόμενο πρόσωπο, το οποίο αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος της οικείας συμβάσεως, μπορεί να

χαρακτηριστεί ως «καταναλωτής» κατά την έννοια της οδηγίας 93/13. Για τον σκοπό αυτό, ο εθνικός δικαστής πρέπει να λάβει υπόψη όλες τις περιστάσεις της προκειμένης περιπτώσεως, και κυρίως τη φύση του αγαθού ή της υπηρεσίας που αποτελεί το αντικείμενο της εξεταζόμενης συμβάσεως, που δύνανται να αποδείξουν για ποιο σκοπό αποκτάται το αγαθό ή παρέχεται η υπηρεσία (απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, σκέψεις 22 και 23).

27 Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, ακόμη και ένα δικηγόρος, καίτοι γίνεται δεκτό ότι διαθέτει υψηλό επίπεδο ειδικών γνώσεων, μπορεί να θεωρηθεί ως «καταναλωτής», κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13, όταν συνάπτει σύμβαση που δεν έχει σχέση με την επαγγελματική του δραστηριότητα (πρβλ. απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, σκέψεις 26 και 27).

28 Αυτή η ευρεία ερμηνεία της έννοιας του «καταναλωτή», κατά το άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13, καθιστά δυνατή την εξασφάλιση της προστασίας που παρέχει η οδηγία αυτή σε όλα τα φυσικά πρόσωπα τα ευρισκόμενα στην ασθενέστερη θέση για την οποία γίνεται λόγος στη σκέψη 25 της παρούσας απόφασης.

29 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι αυτό καθαυτό το γεγονός ότι ένα φυσικό πρόσωπο συνάπτει με τον εργοδότη του σύμβαση –πλην της συμβάσεως εργασίας– δεν εμποδίζει τον χαρακτηρισμό του προσώπου αυτού ως «καταναλωτή», κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13.

30 Επιπλέον, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 60 των προτάσεών του, το γεγονός ότι ορισμένα είδη καταναλωτικών συμβάσεων απευθύνονται αποκλειστικά σε ορισμένες ομάδες καταναλωτών δεν στερεί από τους τελευταίους την ιδιότητα του «καταναλωτή», κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13.

31 Πάντως, ο αποκλεισμός από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής πολλών συμβάσεων που συνάπτονται από καταναλωτές με τους εργοδότες τους θα στερούσε από όλους αυτούς τους καταναλωτές την προστασία που παρέχει η εν λόγω οδηγία (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 2015, Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, σκέψη 29).

32 Όσον αφορά τον αποκλεισμό των συμβάσεων εργασίας από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 93/13, διαπιστώνεται ότι, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 58 των προτάσεών του, μια σύμβαση πίστωσης όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης δεν ρυθμίζει κάποια σχέση εργασίας ούτε και αφορά όρους εργασίας και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως «σύμβαση εργασίας».

33 Όσον αφορά, δεύτερον, τον όρο «επαγγελματίας» του άρθρου 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 93/13, υπενθυμίζεται ότι ο νομοθέτης της Ένωσης είχε πρόθεση να προσδώσει ευρεία έννοια στον όρο αυτό (απόφαση της 17ης Μαΐου 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, σκέψη 48 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

34 Πράγματι, αφενός, από τη χρήση της λέξης «κάθε» στην εν λόγω διάταξη καθίσταται σαφές ότι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο πρέπει να θεωρείται «επαγγελματίας», κατά την έννοια της οδηγίας 93/13, εφόσον ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα (απόφαση της 17ης Μαΐου 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, σκέψη 49).

35 Αφετέρου, η έννοια αυτή καλύπτει κάθε επαγγελματική δραστηριότητα, «είτε δημόσια είτε ιδιωτική». Ως εκ τούτου, το άρθρο 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 93/13 μπορεί να εφαρμοστεί στους οργανισμούς κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα, χωρίς να αποκλείονται οι φορείς που είναι επιφορτισμένοι με αποστολή γενικού συμφέροντος (πρβλ. απόφαση της 17ης Μαΐου 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, σκέψεις 50 και 51).

36 Ο όρος «επαγγελματίας», κατά το άρθρο 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 93/13, αποτελεί λειτουργική έννοια, οπότε πρέπει να εξετάζεται κατά πόσον η συγκεκριμένη συμβατική σχέση εντάσσεται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων που ένα πρόσωπο ασκεί σε επαγγελματική βάση (πρβλ. απόφαση της 17ης Μαΐου 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, σκέψη 55).

37 Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα το οποίο παρέχει σε φοιτητή, συμπληρωματικά και παρεπόμενα ως προς την κύρια δραστηριότητά του, υπηρεσία συνιστάμενη, κατ' ουσίαν, σε σύμβαση πίστωσης μπορεί να θεωρηθεί, όσον αφορά την παροχή αυτή, ως «επαγγελματίας» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 93/13 (πρβλ. απόφαση της 17ης Μαΐου 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, σκέψεις 57 και 58).

38 Πράγματι, σε μια τέτοια περίπτωση, υπάρχει, καταρχήν, ανισότητα μεταξύ του εκπαιδευτικού ιδρύματος και του φοιτητή, λόγω της ασύμμετρης πληροφόρησης και τεχνογνωσίας μεταξύ των μερών αυτών, δεδομένου ότι ένα τέτοιο ίδρυμα διαθέτει μόνιμη οργάνωση και τεχνογνωσία που δεν διαθέτει κατ' ανάγκην ο ενεργών για ίδιο όφελος φοιτητής, ο οποίος περιστασιακά ενεπλάκη στη σύμβαση αυτή (απόφαση της 17ης Μαΐου 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, σκέψη 59).

39 Οι εκτιμήσεις αυτές έχουν εφαρμογή σε υπόθεση όπως αυτή της κύριας δίκης, στην οποία ένας εργοδότης, νομικό πρόσωπο, συνάπτει με έναν από τους υπαλλήλους του, φυσικό πρόσωπο, και, κατά περίπτωση, με τον/τη σύζυγο του υπαλλήλου αυτού, σύμβαση πίστωσης προοριζόμενη να χρηματοδοτήσει την αγορά ακινήτου για ιδιωτικούς σκοπούς.

40 Πράγματι, έστω και αν η κύρια δραστηριότητα ενός εργοδότη όπως η EDF συνίσταται όχι στην παροχή χρηματοπιστωτικών μέσων, αλλά στην παροχή ενέργειας, ο εργοδότης αυτός διαθέτει πληροφόρηση και τεχνογνωσία, καθώς και ανθρώπινους και υλικούς πόρους που ένα φυσικό πρόσωπο, ήτοι ο αντισυμβαλλόμενος, δεν αναμένεται να έχει.

41 Όπως ακριβώς η έννοια του «καταναλωτή» του άρθρου 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13, έτσι και η έννοια του «επαγγελματία» του άρθρου 2, στοιχείο γ', της οδηγίας αυτής έχει αντικειμενικό χαρακτήρα και δεν εξαρτάται από τη δραστηριότητα την οποία ο επαγγελματίας αποφασίζει να αντιμετωπίσει ως κύρια ή δευτερεύουσα και παρεπόμενη δραστηριότητά του.

42 Επιπλέον, όπως επισήμανε, εν ολίγοις, ο γενικός εισαγγελέας με τα σημεία 43 έως 46 των προτάσεών του, αφενός, η εκ μέρους του εργοδότη παροχή στους υπαλλήλους του της δυνατότητας να συνάψουν με αυτόν τέτοια σύμβαση πίστωσης, και ως εκ τούτου να αποκτήσουν το πλεονέκτημα της πρόσβασης στην αγορά κατοικίας, εξυπηρετεί την προσέλκυση και τη διατήρηση καταρτισμένου και ειδικευμένου εργατικού δυναμικού που συμβάλλει στην επιτυχή άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας του εργοδότη. Στο πλαίσιο αυτό, η ύπαρξη ή η απουσία ενδεχόμενου άμεσου εισοδήματος για τον εργοδότη βάσει της σύμβασης αυτής δεν επηρεάζει τον χαρακτηρισμό του εν λόγω εργοδότη ως «επαγγελματία», κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 93/13. Αφετέρου, η ευρεία ερμηνεία της έννοιας «επαγγελματίας», κατά την εν λόγω διάταξη, εξυπηρετεί την υλοποίηση του σκοπού της οδηγίας αυτής ο οποίος συνίσταται στην προστασία του καταναλωτή ως ασθενούς μέρους της σύμβασης που έχει συναφθεί με επαγγελματία και στην αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ των συμβαλλομένων (πρβλ. απόφαση της 31ης Μαΐου 2018, Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, σκέψη 32).

43 Κατόπιν του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, η απάντηση που πρέπει να δοθεί στα υποβληθέντα ερωτήματα είναι η ακόλουθη:

– το άρθρο 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι ο υπάλληλος επιχείρησης και ο/η σύζυγός του, οι οποίοι συνάπτουν με την επιχείρηση αυτή σύμβαση πίστωσης απευθυνόμενη, κατά κύριο λόγο, μόνο στα μέλη του προσωπικού της εν λόγω επιχείρησης και προοριζόμενη να χρηματοδοτήσει την αγορά ακινήτου για ιδιωτικούς σκοπούς, πρέπει να θεωρηθούν «καταναλωτές», κατά τη διάταξη αυτή.

– το άρθρο 2, στοιχείο γ′, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι η εν λόγω επιχείρηση πρέπει να θεωρηθεί «επαγγελματίας», κατά τη διάταξη αυτή, όταν συνάπτει τέτοια σύμβαση πίστωσης στο πλαίσιο της επαγγελματικής της δραστηριότητας, ακόμη και αν η χορήγηση πιστώσεων δεν αποτελεί την κύρια δραστηριότητά της.

Επί των δικαστικών εξόδων

44 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, έχει την έννοια ότι ο υπάλληλος επιχείρησης και ο/η σύζυγός του, οι οποίοι συνάπτουν με την επιχείρηση αυτή σύμβαση πίστωσης απευθυνόμενη, κατά κύριο λόγο, μόνο στα μέλη του προσωπικού της εν λόγω επιχείρησης και προοριζόμενη να χρηματοδοτήσει την αγορά ακινήτου για ιδιωτικούς σκοπούς, πρέπει να θεωρηθούν «καταναλωτές», κατά τη διάταξη αυτή.

Το άρθρο 2, στοιχείο γ′, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι η εν λόγω επιχείρηση πρέπει να θεωρηθεί «επαγγελματίας», κατά τη διάταξη αυτή, όταν συνάπτει τέτοια σύμβαση πίστωσης στο πλαίσιο της επαγγελματικής της δραστηριότητας, ακόμη και αν η χορήγηση πιστώσεων δεν αποτελεί την κύρια δραστηριότητά της.

(υπογραφές)